

вічних. Ті, які визначають життєві пріоритети, сказати б, на сьогодні й на завтра...

Ad multos annos!

З роси і води!

Микола Зимомря, проф. (Дрогобич)

**Коли весна стає художнім образом, або Слово про Галину
Корбич**

Розмаїття рослинного масиву дивує назвами. Чого тут тільки немає? Первоцвіт весняний, м'ята холодна, зеленчук жовтий, деревій тисячолітий, нечуй-вітер волохатий, горицвіт весняний. Та не все прилипає до принад сучасної цивілізації. Так, приміром, тут не значиться сон-трава, що колись зростала побіля гірських вершин. Кажу колись, бо нині там рідко можна віднайти дзвіночки альпійські, які милували око кожного, хто знає: краще від гір – тільки гори. Однак ті, хто руйнує красу пралісів, наситяться гадючою цибулькою і полишають тяжкі сліди варварських рубок.

А все ж варто її шукати, оцю загадку сон-траву. Як на мене, то вона має свій надійний затишок не в чагарнику, а в одержимих людях. До таких і належить доктор філологічних наук, професор Галина Корбич. Це ім'я особливих рекомендацій не потребує. Адже вона, поза всяким сумнівом, – один із найбільш плідних літературознавців за сучасної доби. Так, у широкому закрою.

Її перший фіалковий ранок вона зустріла в Києві. Тут вона народилася неподалік від будинку, де колись жив учень четвертої Київської гімназії, майбутній польський письменник і великий друг України Ярослав Івашкевич (1894 – 1980). У місті над Дніпром промайнули її ранні весни; дитинство мліло у щасливих променях, творячи візерунок зі щедрих радостей. На видноколі – образи батьків. Саме батько, колишній вчитель, взяв донечку за руку й запровадив поміж першокласники. Сталося це далеко від України: школа вписалася в її життєпис у місті Керки, що в Туркменії. Там випало батькові відбувати військову повинність. За тодішньої

епохи держава, яка обіймала одну шосту світу, робила все, щоб загубилися на її просторах долі людей, щоб розчинилися їхні прагнення бути біля рідних обійсть. Зрозуміло, Григорій Казиміренко вписав доню до першого класу з російською мовою навчання. Іншого не існувало. Проте щоденно особисто провадив «в домашній умовах» уроки з української мови. Він «по-своєму» уклав абетку, акуратно виписав її правицею. Коли ж надійшла черга на літеру «Є», то на якусь мить замислився: де ж їй бути в порівнянні з абеткою в російській мові. Галина й нині, буває, замислиться над місцем цієї літери, коли треба скласти бібліографічний перелік. Так спрацьовує дитяча пам'ять. Після повернення родини до міста над Дніпром Галинка продовжувала навчання в сто четвертій київській середній школі. Чи не провидіння для майбутньої словесниці? Зовсім поруч від названої школи жив і творив знаменитий поет Олександр Олесь, а його син Олег Ольжич навчався у цих шкільних стінах. Він залишив змістовні рукописні спогади про мальовничу Пущу-Водицю, де й понині функціонує – багатий на традиції – навчальний осередок. Подейкують, що рукописи не горять. Слушність цієї істини підтверджує факт: рукопис Олега Ольжича віднайшов у Празькому архіві Богдан Зілинський і передав знаному поетові й видавцеві Ігореві Трачу, який 1996 року вперше опублікував знахідку на сторінках редакovanого ним альманаху «Зерна». За словами Галини Корбич, її зворушила ця публікація, бо містила переконливе свідчення про те, що «українські традиції 104-ї школи, як і за періоду Олега Ольжича, не пропали; не стер їх з лиця землі ідеологічний тиск з боку радянської влади. Велика заслуга у цьому вчителів, які і за часів мого навчання зуміли зберегти дух і набутки української школи, зокрема, Наталії Гордій, Івана Колесника, Йосипа Солямухи, Миколи Бекера, Ганни Нагорної».

Процитоване зізнання міститься в листі Галини Корбич, адресованому авторові цих рядків від 16 листопада 2013 року. Що ж, про Пущу-Водицю можна б продовжувати бесіду (а навіть згадати про сон-траву, що напровесні ніжно-лільовими килимами покриває лісові галявини), проектуючи її на українсько-польські культурні взаємодії. Її активним носієм був Ярослав Івашкевич, творчість якого спонукає ще й нині відкривати різні грані польської ментальності, заглиблюватись у річище пізнання духовних змагань

польського народу. Так ось, він охоче навідувався в цю справжню лісову оазу передмістя, коли відвідував польських друзів, власне, гімназійних однокашників. Згодом письменник напише новелу-спогад «Сни»(либонь, це від збирання сон-трави в пуща-водицькому лісі), а також роман «Слава і хвала», де відтворені епізоди боїв під проводом Юзефа Пілсудського у лісах Пущі-Водиці. Там і знайшов смерть один із головних персонажів роману – Юзьо... Якщо вже про Пущу-Водицю, то варто згадати: тут бував на полюванні князь, як його величає «Літопис Руський», Володимир Ясне Сонце.

Для Галини Корбич правда не буває великою чи малою. Адже правда або є, або її нема. Ой, дивно влаштований світ. У ньому, як у великому озері, знаходить собі місце не тільки живе, але й те, що втопилося в час несподіваної бурі... Либонь, тому так вагомо звучить акафіст зі зверненням: «Радуйся, радосте наша, покрий нас від усякого зла чесним твоїм омофором». І нехай благодать явить піклування про подорожника!

...Коли ж то було? Давно. Йшла зі школи додому. Мить зупинки. Бо почула, як хтось оповідав про страсну седмицю, що окреслює час останнього тижня перед Великоднем. На той короткий період припали останні дні земного Христового життя: страждання, розп'яття, хресна смерть, поховання та Воскресіння. Школярка вслухалася в оповідку. Запам'ятався епізод про те, як на шляху до Єрусалиму Христос побачив розкішне дерево; гілки смоківниці пишно прикрашали стовбур густим листям, чим приваблювали подорожників. Та на їхній подив ніхто не міг віднайти плодів. І промовив стомлений Христос: «Нехай повіки не буде із тебе плоду!» І умить всохла смоківниця.

Для шестикласниці почуті факти викликали інтерес. Вона прагнула їх осмислити. Тоді раптом набігли чисті, як щире срібло, сльози, а відтак – рясне захоплення світлом з небес...

Що для неї непроминальне? Що супроводить її близькими й далекими дорогами? Будьмо певні: це – обличчя незабутніх! А ще – квітка, що має множинну основу: півники. Ця квітка завжди несе рятівну силу, оберігаючи від всякої нечисті. Галина Корбич схиляється над «богородицькою травою», бо впевнена: чебрець –

то добрий знак для її родини. Вона вдивляється у світлинки рідних – для неї вони живі...

Батьки Галини Корбич – Григорій Казиміренко та Єлисавета Казиміренко (дівоче – Попик) – завжди нагадували сковородинівський тип «внутрішньої людини» з її приматом духовного начала над «зовнішнім» зматеріалізованим світом. Вони були далекі від досягнення того, що сьогодні йменується кар'єрою, не переймалися поширеним в радянські часи стремлінням до міщанського добробуту, не ганялися за дефіцитом. До матеріальної сфери ставилися байдуже, а навіть мали зверхній стосунок, задовольняючись мінімумом, необхідним для життя. Якось Галина запитала свого чоловіка, чи пригадує він хоча б одне якесь прохання від її батьків: привезіть, мовляв, із Польщі те, чого їм бракує. Відповідь була однозначною: «Ні, ніколи». Батьки купляли ті продукти, що були наявні у київських магазинах. Звісно, має місце риторичне запитання: хто б не тішився кожному, навіть найпростішому подарункові від улюбленої доні, до того ж із-за кордону?

Натомість батьки завжди багато читали, до останніх своїх днів виписували різні газети й журнали, слухали радіо, яке повсюди в українських селах називали «брехунцем». Та вони жили у Києві, на Новобіличанському масиві. Нерідко бувало, що й ранок заставав їх за тим слуханням – жадобою правди і об'єктивності. Як вдавалося, то охоче «ловили» і закордонні радіостанції, обговорювали телепередачі. Батьків цікавив світ, хвилювали їх небуденні події, у т.ч. в політиці, історії, культурі, навколишньому середовищі. Хто тільки не милувався батьковими руками? Григорій Казиміренко і майстрував, і добре грав на мандоліні, і вмів малювати. Тому й не дивно, що з кожної стіни буквально «дивилися» на гостей хати його картини. А ще батько погосподарськи експериментував із плодовими деревами – прищеплював плідною правицею. За це його сусіди ласкаво називали «мічурінцем». На невеличкій присадибній ділянці у Пущі-Водиці яблуні час від часу змінювали сорти своїх плодів. Відати б, як назвати дерево, на якому дозрівали разом груші й сливи?.. Наприкінці свого життєвого шляху Григорій узявся записувати у «говстий» зошит спогади у вигляді окремих епізодів.

Зграбністю форми, образністю висловлювань, динамічністю розповіді вони схожі на ескізи або маленькі новели.

Галина часто згадує батьків. Їхні неповторні образи для неї живі, хоч вони й належать Вічності. Для них була примітна така природна інтелігентність, яка є не якістю професії, а висвітлює внутрішній стан людини. Тут прикладом може послужити її Батько. Як військовий інженер-радіолокатор, він свідомо відмовився від просування на вищі щаблі військової служби. Щоправда, дружина ніколи не жалкувала не лише з приводу його рішення, а й своїх невикористаних життєвих ситуацій. Тут зримо напрошуються вкраплення із споминів Галини Корбич: «Моя мама вчилася в кіно-технікумі на розмножувача кінострічки. Надзвичайно гарна своєю південною вродою, притягувала вона увагу «кіношників». Проте з багатьох пропозицій знятися в кіно скористала лише один раз, та й то у якомусь документальному фільмі про домашні тварини, де мала справу з кроликами. У кіно-технікумі вона познайомила з моїм батьком, котрий проводив лабораторні заняття. Прибавив її своєю скромністю і серйозністю, чим відрізнявся від безпосередньої братії служителів 9-ої музи. 13-річною дівчиною приїхала мама у Київ із села Кримка Первомайського району, що в Миколаївській області. Це село відоме тим, що під час війни діяла тут підпільна молодіжна організація «Партизанська іскра». До слова, її діяльності присвятив один з перших своїх творів Олесь Гончар. Членів «Партизанської іскри» розстріляли нелюди. Мама усе своє життя сприймала це, власне, як трагедію. Бо ж знала особисто багатьох із них, шанувала свого директора школи Моргуценка – організатора і керівника «Партизанської іскри». Вона вболівала, що в рядах партизанів знайшовся односельчанин-зрадник».

Так воно буває: ніби весняна пора, пражить сонце, а – глянь крізь віконце, де поділося сонце? Заквітлі вишні несподівано одягнулися в білі снігові шапки... Хоч за вікном і панує травневий розмарин.

Ні, не кожна дівчина нині знає зміст давнього слова «привертень». А колись в Закарпатті нерідко можна було почути: «Гафійка дала Петрові привертень, бо так вже за нею ноги заплітає, що й ходити не годен». Отже, привертень означає «привертати»,

«дати чари», тобто зачарувати за допомогою напою з рідкісної рослини – гронянки.

Зрозуміло, Галина Корбич цього звичаю, який побутує на Рахівщині й Міжгірщині, не відала. А зі своїм судженням – Юзефом Корбичем – вона познайомилася у цікавому місці, одне слово, у клубі польських студентів. Про існування такого осередку в Києві, що постав у 70-х рр. минулого століття, знало небагато киян. Тоді чимало молодих людей з Польщі навчалося в українських університетах. Тодішня польська влада вміла подбати про дозвілля молодих співвітчизників. Їм на правах господарів було надано невелику частину приміщення Генерального консульства Польщі у Києві. Хлопці й дівчата оформили її на свій смак. Там панувала неповторна атмосфера – пливли тихі мелодії, точилися бесіди, покріплені легким вином. Здавалося, невимушеному спілкуванню не буде межі. Примітно, що кожен з уродженців Польщі міг запросити сюди добре знайомих друзів. Як на ті часи, то був у Києві, за свідченням Галини Корбич, «маленький клаптик культурної Європи. Як же він відрізнявся від подібних реалій у тогочасному Києві! Обмаль ресторанів, цілковита відсутність кав'ярень молодіжного профілю. Як тільки у новозбудованому кафе починала збиратися молодь, його одразу зачиняли, переробляли, змінювали профіль; власне, можновладці робили все, щоб не допустити творчих угруповань, у середині яких могли виникати крамольні думки.

Кажуть, судженого і возом не об'їдеш. Так сталося і з нашою парою – Галиною Корбич та Юзефом Корбичем. Ні, гронянки вони не звідали. Натомість була магічна сила знайомства, яке тривало упродовж трьох літ, коли вона навчалася в Київському університеті імені Тараса Шевченка. З-поміж своїх наставників Галина Корбич виокремлює Павла Федченка, Василя Яременка, Петра Кононенка, Валентину Поважну.

З її боку нелегко приймалося рішення вийти заміж, бо ж це означало необхідність виїхати з України на чужину. У сьгоднішніх умовах подібні факти мали б інше трактування, зосібна стосовно поняття міждержавних кордонів. Що ж, навіть об'єктивно існуючі географічні межі виглядають звуженими, а весь світ, так видається, стає меншим. Адже він – у певному сенсі –

перетворюється у спільне для всіх жителів планети місце проживання.

Проте у 70-х роках ще неоднозначно сприймалося і відчувалося закордоння, що поєднувалося з розподілом на «своє» і «чуже». Галині Корбич вдалося обидва поняття об'єднати, сконцентрувати їхні животворні начала на Польщі. Звичайно, у цьому процесі вона могла повністю покласти на Юзефа Корбича, який явив зразкове розуміння життєвих колізій дружини. До речі, в його особі польська наука має свого авторитетного репрезентанта. Юзеф Корбич успішно захистив дисертації – кандидатську й докторську, отримав звання професора, відтак – члена-кореспондента Польської Академії наук. Нині він – член багатьох польських установ, товариств і колективів, пов'язаних із наукою. Назвати б найважливіші з них: експерт у Національному центрі науки, що прийшов на зміну Комітету наукових досліджень. До того ж він – експерт у складі Державної акредитаційної комісії, заступник голови секції технічних наук у Центральній Комісії до справ наукових ступенів і звань тощо. Окрім того, йому надали членство ряд міжнародних організацій і корпорацій, робота яких відповідає сфері його професійної діяльності – обчислювальних процесів, автоматики, електроніки. Перу Юзефа Корбича належить вісім капітальних монографічних праць. Наголошую на цих фактах ще й тому, що польський вчений зі світовим ім'ям є випускником Київського політехнічного інституту. До того ж і кандидатську й докторську дисертації він блискуче захистив у стінах знаменитого Київського Інституту кібернетики НАН України. І встиг це досягти, маючи за плечима тридцять п'ять літ від роду. Що ж, для нього Київ закономірно постає рідним містом, бо ж тут – з незначними перервами – жив і трудився майже шістнадцять літ.

Як тут не підкреслити ще один примітний факт? Батьки Юзефа Корбича – Розалія та Семан – походять з казкової Атлантиди – Лемківщини. Вони опинилися на західних теренах внаслідок горезвісної акції «Вісла». У її рамках було насильно виселене все українське населення з рідних земель. Та у родині плекали Шевченкову мову, культурну традицію етнографічно-лемківського районування. Все це націлює на рефлексію, що так зримо проступає із реалій цьогорічних історичних подій зі столичного Майдану: лемківська пісня «Плине кача» здобула

нечувано всенародний розголос, власне, як поминальний славень на честь Небесної сотні... Досі співали, коли прикипала до живих сумна церемонія прощання, «Чуєш, брате, мій...» Богдана Лепкого.

Відтоді Дніпро й Вісла понесли чимало водних хвиль, власне, як знак минулого у часі й просторі. Однак, в біографії Юзефа Корбича значиться лише одне місце праці, яке він обійняв після здобуття вищої освіти в Києві й повернення до Польщі. Це – університет у місті Зельона Гура, де він як вчений та організатор вищої школи здобув упродовж кількох десятиліть високий авторитет. Його різностороння діяльність промовисто свідчить, що центр і периферія – поняття відносні, надто сьогодні – у добу інтернету й різноманітних видів швидкісного зв'язку. Усе залежить від людини, її активності: людина може перетворити продуктивну периферію в центр або принаймні наблизити її до нього.

Цілком очевидно, що із містом Зельона Гура пов'язане і життя Галини Корбич, якій судилося працювати на ниві україністики, власне, в екстериторіальних центрах цієї галузі. Тому доводиться їй трудитись жертвовно: щоденно випадає їздити на роботу в осередки україністики, що функціонують далеко від місцевості під Зельоною Гурою. Йдеться про Варшавський університет (1995 – 2000), а також Познанський університет імені Адама Міцкевича, де вона трудиться від 2000 року. Справжньою віхою на шляху її становлення як зрілої дослідниці став захист кандидатської дисертації «Літературно-науковий вісник» (1898 – 1906) та український літературний процес». Він відбувся в 1994 році в Інституті літератури НАН України. Праця була виконана під науковим керівництвом визначного українського вченого Федора Погребенника (1929-2000). Новаторська робота удостоїлася схвальної оцінки з боку авторитетних опонентів – Павла Федченка та Наталії Сидоренко. Її матеріал ліг в основу змістовної монографії «Журнал «Літературно-науковий вісник» львівського періоду (1898 – 1906)» (Київ, 1999).

Натомість захист докторської дисертації відбувся 7 квітня 2011 року у стінах Познанського університету імені Адама Міцкевича (2011). В її основу лягли ґрунтовна монографія «Захід, Польща, Росія в літературно-критичному дискурсі раннього українського модернізму. Вибрані аспекти рецепції» (Познань, 2010), а також узагальнений науковий доробок, що охоплював біля

сто опублікованих праць. Офіційні опоненти – професори Б. Бакула, Я. Поліщук, В. Соболюк, А. Матусяк – високо оцінили працю Галини Корбич. Так, польський вчений Богуслав Бакула аргументовано виокремив її значення стосовно познанської україністики на контекстуальному тлі українсько-польських літературних взаємодій. У чому полягає сутність її заслуг? Вона спричинилася до тих зрушень, які активно вплинули на трансформацію відношення наукових кіл в Польщі до плідної рецепції українського письменства загалом. Звідси – посилення інтересу польського суспільства до української культури. До слова, Познанський університет імені Адама Міцкевича став ініціатором заснування першої кафедри україністики в Польщі після проголошення незалежності Української держави. Таким чином, нерідко навмисна недооцінка з боку польської науки культурно-історичного оточення, власне, з проекцією на духовні устремління українського народу, зазнала позитивних змін передусім на зламі ХХ – початку ХХІ ст.

Творчий доробок Галини Корбич добре відомий не лише у Польщі, але й в Україні. Її наукові зацікавлення справді широкі. Вони стосуються передусім вивчення творчості Марка Вовчка, Михайла Драгоманова, Михайла Грушевського. Увага дослідниці зосереджена на літературно-критичній сфері раннього українського модернізму. Цій темі присвячена згадана монографія, на сторінках якої висвітлений літературно-критичний дискурс раннього українського модернізму крізь призму його рецепції в типологічному, сказати б, тривимірному зіставленні: Захід – Польща – Росія. Авторка усебічно розглянула художні досягнення Івана Франка, Лесі Українки, Миколи Євшана, Микити Сріблянського, Андрія Товкачевського, Гната Хоткевича, Василя Панейка, Андрія Ніковського, Миколи Вороного. Вона переконливо обстоює сутність компаративістичного вивчення фактів, подій, явищ, тенденцій та закономірностей як культурного симбіозу, у межах якого взаємодіють концепти різних гуманітарних ділянок, у т.ч. герменевтики, феноменології, структуралізму. Словом, рівень моделювання історико-літературного процесу, за слушним твердженням польського літературознавця Богуслава Бакули, адекватно віддзеркалює

складові художнього світу. Він відображає універсум культурного поступу з проекцією на «внутрішні» (монаціональні) та «зовнішні» (полінаціональні) міжлітературні взаємодії. Для монографічного дослідження Галини Корбич властиве новаторське прочитання цілої низки питань, що характеризують, приміром, модус Європи як чинник становлення українського модернізму, набутки російського письменства в контексті ідейно-естетичних поглядів Миколи Євшана, польський модернізм крізь призму антиномій Івана Франка, уявні світи Лесі Українки на рівні декодування текстових структур. Поділяю думку Валентини Соболев про те, що порушені Галиною Корбич аспекти «досі не піддавалися глибшому вивченню на ґрунті польської україністики». Загалом ця праця заслуговує на ширший аналіз, який – при іншій нагоді – хочеться подати в окремій площині.

А «тепер і зараз» прагну наголосити: елемент жертвовності у круговерті життя Галини Корбич має постійну величину. Остання передалася й дітям. Так, син Ярослав, будучи підлітком-ліцеїстом, несподівано заявив: «Ось – моя Біблія». І при цьому показав на підручник з фізики. На третьому курсі навчання у Варшавському університеті стало відомо, що Ярослав вже заслужив місце в аспірантурі. Справді, він став аспірантом у стінах рідного Храму науки, а продовжив навчання – у Технічному університеті у німецькому місті Ганновер. Там і відбувся успішний захист його кандидатської дисертації зі спеціальності «теоретична фізика». Опісля було стажування в Барселоні. А нині Ярослав Корбич працює в науковому фізичному центрі при Гданському університеті. Шестирічна внучка Леся ще не побувала в Києві, але вже впізнає місто на образках. Вона захоплено дивиться телевізійні передачі з України. Коли ж на моніторі побачить славетний Софійський собор, то радо плескає в долоні й вигукує: «Київ! Київ! Київ!» Так-так, Галина Корбич не натішиться вихопленою з уяви картинкою. Бо переконана: таким чином, усе знову повертається на круги своя...Питаймо себе: коли ж весна водить яглілки-хороводи? Либонь тоді, коли зорі хороводять на небі та віддають свою теплінь людям. І охоче повторює давно завчені строфи з поезії «Ураніл» Ярослава Івашкевича у блискучому перекладі Дмитра Павличка: «Богине тривкості і світла неземного, / Що вмієш день останній побороти, / Богине знищення і всього

злого, / Стій на сторожі дому і ніщоти. / Візьми мене в свої зелені гони / І вирви руки – змилуйсь наді мною, / І поховай, і дай мені свої корони. / Щоб був тобою я, ніщотою й сосною».

А вона, щаслива й усміхнена, поспішає комусь на приязну зустріч. Що ж, є сподівання: її ніколи не покине почуття споглядання і ширше – розуміння прихильності до ближнього. Навіть тоді, коли їх ділить необмежена відстань. Адже все, що живе, рано чи пізно гасне. Тільки веселі казкові велетні Гаргантюа та Пантагрюель полишаються без упину радісними у тих вічних забавах, які виписав великий гуманіст XVI століття Франсуа Рабле...

РЕЦЕНЗІЇ

Микола ЗИМОМРЯ, проф. (Дрогобич)

Наталія НАУМЕНКО, проф.(Київ)

Крізь сад письменницьких портретів

(Ткачук М. Історія української літератури XX століття.

–Тернопіль: Медобори, 2014.– 608 с.)

Фундаментальна проблема, яку ставить перед собою автор монографічного викладу Микола Ткачук, це – відтворення цілісної картини українського літературного процесу XX століття. Вона набула значної дискретності в силу радикальних соціально-культурних зрушень (ідеологічно зумовлене вилучення імен і текстів із наукового та читацького обігу; недостатність наукових знань про літераторів новітньої доби; нерозробленість власне українських літературознавчих концепцій та критеріїв оцінки художніх творів).